socialno pravičnost in zahteva diktaturo proletarijata, — stoji solidarizem, ki hoče izvesti socialno reformo s pomočjo in sotrudnostjo vseh stanov; 3. namestu komunizma se bliža avtarkizem, princip tiste omejene osebne lasti, ki zadošča osebi in družini; 4. internacionalizem izključuje narodni problem iz socialnega boja, postaviti ga hoče na dnevni red šele po zmagi proletarizma; nasprotno zahteva konacionalizem sotrudni boj enakopravnih in avtonomnih narodov, smatra torej rešitev naodnega problema za predpogoj uspešnega socialnega boja ali vsaj za vzporedno vprašanje.

In kulturna banka se a priori naslanja na temelje idealizma, solidarizma (konfunkcionizma), avtarkizma in konacionalizma, torej predpostavlja za podlago, izhodišče svojemu delovanju to, kar si stavi slovenski socializem za cilj. Ta čudovita enota izhoda in cilja nujno združi prej ali slej ideji kulturne banke in slovenskega socializma!

V problemu kulturne banke ne smemo prezreti menodajnega in izkušenega činitelja: kaj poreko obstoječe kapitalistične banke? Kako stališče naj zavzame kulturna banka v konkurenčnem krogu kapitalističnih bank? Velike težave čakajo tam, kjer so se razdelile kapitalistične banke gospodarsko polje do zadnjega kotička, da ni več prostega mesta za novo konkurenco. Na veliko srečo se nahajajo naše banke stoprav v prvem začetku razvoja, celo gospodarsko polje leži takorekoč še pred njimi kakor neobdelana ledina. Prostora torej ni samo za našo kulturno banko, ampak še za par drugih velikih kapitalističnih bank. Naše banke še niso izvršile svoje zgodovinske naloge: Gospodarske osvoboditve naroda. Osredotočiti so dolžne vso svojo moč v edini cilj: Gospodarska svoboda naroda! V tem velikem gospodarskem boju jim prevzame kulturna banka veliko breme, skrb za kulturne investicije, tako je a priori in samo ob sebi določeno nje stališče: sodelovala bo kakor dobrodošla, skromna posestrima v zaledju.

Večjo nevarnost tvori neki drug pogoj, ki ogroža realizacijo kulturne banke s praktično neizpeljivostjo. Kulturna banka bo uspešno poslovala samo ob sodelovanju celokupnega ljudstva, imeti bo morala inteligentnega zastopnika, uradnika v zadnji kmetiški občini. A odkod kar čez noč vzeti inteligenten, izvežban personal, kdo naj plačuje te stotine oseb? Dobiček kulturne banke bi zadoščal komaj za upravne in uradniške plače, — a kaj bi ostalo za kulturo? Tudi tukaj si pomoremo s prehodno metodo. Ali nimamo inteligentnega, narodno zavednega, za vse žrtve pripravljenega stanu, ki enakomerno infiltrira mestno in kmetiško ozemlje, ki druži meščana in kmeta v istem interesu? Kakor dovršen, priroden okvir za tako splošno organizacijo pride v poštev samo naše učiteljstvo, ki rado prevzame za mal postranski zaslužek elementarno poslovanje, zlasti če kupi in opremi kulturna banka v vsaki večji občini vzorno posestvo in izroči upravo učiteljski moči.

S kulturno banko si je izbralo slovensko učiteljstvo za kažipot življenja najvišji ideal, ki ga je sposobno človeštvo na zemlji, ideal, ki je vreden vsega navdušenja in vsake žrtve, ideal, ki visoko dvigne kulturno ceno učiteljskega stanu in ga navdahne s tako samozavestjo, da postane neusahljiv studenec mladih, zmagovitih moči.

Za dosego tega ideala pa je pred vsem potrebno, da se učiteljstvo zanj pripravi v sebi in samo iz sebe. Ta notranja priprava zahteva: 1. da se združi ljudsko-, srednje- in visokošolsko učiteljstvo v strumno, za moške in ženske enakopravno organizacijo, 2. da se po principu samopomoči (knjižnica, glasilo, tečaji, obisk tečajev na visokih šolah) izvežba teoretično in praktično v zadružnem poslovanju, v filozofiji in sociologiji. Taka notranja priprava osigura javni nastop učitelja (učiteljice) in ga podpre s tako samozavestjo, da zmagovito poseže v vsako javno, pismeno ali ustno diskusijo z vsakim inteligentom; 3. da se organizirano učiteljstvo principialno odpove vsaki strankarski politiki, varuje si pravico kritične in tlosetične, znanstvene politike; 4. da si učiteljstvo odpre neomejeno in široko zaupanje ljudstva s tem, da onemogoči najmanjši dvom o iskrenosti pozitivnega verstva. Principialno je o tem odločil že krasni članek »Škofov jubilej«, v 12. številki letošnjega »Učiteljskega Tovariša«. Članek je napisan s tako zrelo inteligenco in tako iskrenim čuvstvom, ki razodeva samo pošteno, verno dušo. Članek ostane historičen dokument — oživljene vere. In hoc signo vicisti!

Kulturna banka bo tvorila v zgodovini človeške kulture epohalen, sijajen mejnik, a postavilo ga je — slovensko učiteljstvo.

Perspektiva mladih.

(Dalje.)

Javnost. — Šola. — Narodnost. — Slovanstvo. — Jugoslovanstvo. — Samoizobrazba. — Gospodarstvo. — Prosveta in kultura. — Politika. — Izvenstrankarstvo. — Socialno vprašanje. — Demokratizem. — Svetovno naziranje. — Sokolska ideja. — Stan in organizacije. — Vzajemnost in solidarnost.

SLOVANSTVO.

Tudi glede tega vprašanja je začrtal naraščaj pot, ki so mu jo pokazali njega buditelji: Z isto kritičnostjo je gledal na slovanstvo in slovansko vzajemnost!

»Naj nas ne zadovoljujejo navadna gesla in priljubljene tradicije! Pojm Slovan sam na sebi naj nam ne pomenja še ničesar posebnega. Pridejati mu je določeno obliko in šele potem ga lahko prav umevamo. Gledati je tudi v Slovanu najprej človeka, kakor se kaže v konkretni formi, kot poštenjak ali nepoštenjak. Gledati ga moramo najprej kot dobrega očeta, moža, prijatelja, uradnika, zdavnika, učitelja itd. ali drugega koristnega stanovnika. — Kdor premotriva Slovanstvo v tej realnosti, ta si ne bo bal pogledati v svojo vest; za Slovanstvo se ne bodo skrivali skrivnostni nameni, in le na ta način bomo koristili Slovanstvu, ker resnica ne more škodovati niti Slovanstvu«.

To mišljenje naj prodre v vrste učiteljistva, da ne bodo na sestankih nosili le drug drugemu srca in čuvstva na roki — kakor tudi pravijo! — in le razlagali svojih čuvstev, ampak se medsebojno proučevali v stanovskih in šolskih vprašanjih in sprejemali drug od drugega naprednejše ideje, ki nam omogočujejo, da povzdignemo sebe, stan, šolo in s tem tuda narod, čigar del smo, na kolikor mogoče visoko stopnjo svetovne omike, kar nam zagotovi obstanek in tako pozitivno ukrepi Slovanstvo. Predpogoj in temelj vsemu Slovanstvu so pa skupne ideje in smotri; teh pa ne dobimo s samimi deklamacijami o bratski ljubezni — obožavanju in stomiljonskem narodu, temveč v kritičnem študiju skupnih kulturnih, socialnih in gospodarskih vprašanj.

Slovanstvo je nadaljevanje narodne ali nacionalne ideje! In ravno Slovenci smo kot mal in hudo eksponiran narod potrebni, da se kulturno in gospodarsko vežemo z drugimi slovanskimi narodi, da črpamo moči in dvigamo sebe ter tako odbijamo navale vnanjih nasprotnikov. Prva točka slovanske vzajemnosti leži torej v obrambi!

Nam vsem je v korist, da se vsi ohranimo in ojačimo! In iz tega skupnega interesa izvira čut slovanske solidarnosti. Čim večji bodo ti skupni interesi, tem večja bo vzajemnost! Od obrambnega gesla, ki ga tolikrat čujemo. »Vaš boj je naš boj!« mora interes preiti na kulturno in gospodarsko polje, brez ozira na napadajočega tujca, da bomo rekli: »Vaš kulturni napredek je naš kulturni napredek!« Česar naš narod nima, naj išče prvo pri drugih slovanskih narodih, kultura in gospodarstvo naj se vzajemno izpopolnjujeta ter stremita za tem, da se slovanski narodi kulturno in gospodarsko osamosvoje. S študijem jezikov in po njih s proučevanjem dela slovanskih narodov se kultura medsebojno podeljuje, vodi pa tudi do osamosvojitve ker kulturna in gospodarska osamosvojitev je druga in tretja točka temelja slovanski vzajemnosti.

Gospodarska vez je najtrdnejša in najtrajnejša utrditev in podlaga vzajemnosti. Politiška solidarnost gre paralelno z bojno — obrambno solidarnostjo, a trajna in zanesljiva je le, če temelji na kulturni in gospodarski vzajemnosti, katerih temelj in glavni princip mora biti socialna pravičnost in nje zvesti drug — demokratizem. To so pogoji in temeljne točke naše slovanske solidarnosti, slovanske vzajemnosti in slovanske osamosvojitve!

Prvi korak zavednosti je zavednost posameznih narodov. Mi ne smemo pričakovati pomoči edino od Slovanstva in tudi našo rešitev nam je v prvi vrsti gledati v delu in napredku našega naroda. Kultura, socialno in gospodarsko ojačenje našega naroda nam je prva potreba; Slovanstvo nam je pri tem le opora in pomoč v tem smislu, da nam je dano le širše polje, s katerega črpamo sredstva v dosego teh naših smotrov. Samega sebe je potreba povzdigniti in se ne le zanašati na bratsko pomoč! Da smo pa Slovani deležni medsebojno svojega dela, mora biti naš nacionalizem omejen po vzajemnosti in se mora v skupnih zadevah spajati v slovansko solidarnost, ki temelji na disciplini, da morebitne notranje in narodne ozire in pomisleke podvržemo skupnemu smotru, ki naj celotno stvar dvignejo ter vsekakor s tem okrepe tudi posamezne narode: hipni notranji položaj naj ne bo odločilni moment pri presoji skupnega smotra!

Pri tej solidarnosti pa ne smemo zatajiti predaleč: V interesu skupne stvari moramo proglasiti in reflektirati načelo, da med nasprotujočimi načeli ni zbližanja in ne kompromisa! Vsak bo pa znal izločiti načelna vprašanja v korist skupnih narodnih smotrov, soglašal bo z kooperacijo in enotno združeno postopanje tedaj v vseh takih slučajih ter ne predpostavljal načelnega vprašanja narodnemu vprašanju ter ne širil načelnega boja na škodo narodni koristi. Naš načelni nasprotnik nam ostane nasproten sicer tudi s stališča slovanske vzajemnosti; ljub nam je kot član bratskega ali našega naroda, nasprotna nam je njega politika ali kulturna struja.

Menimo, da s tem nič ne škodujemo bratskim stikom, ampak jih le močno pospšujemo, ker zastopamo stališče: da se imajo v prvi vrsti družiti isti stanovji narodov med seboj, ker je njih skupnost največja, potem kulturne struje enakega načelnega naziranja medsebojno, gospodarske organizacije in potem politiške; poudarjamo pa, da vedno le istih in ne nasprotujočih si načel, ker tako postane vez med vsemi narodi najnaravnejša, najtrdnejša, najneprisiljenejša, brez spornih vprašanj ter se tako v najširših dimenzijah razširi in privede do medsebojne vezi vseh teh narodov. Iz tega podrobnega zbližanja bi prišlo do celokupnega slovanskega zbližanja, in parola kooperacije v splošnih in skupnih vprašanjih, narodnih, obrambnih, manjšinskih in gospodarskih kakor političnih bi se razširila tako tudi res med vsemi strujami in splošno do zadnjega stanu. Če se postavi vrhovno instanco temu gibanju, ki ima najti formo, na kateri se imajo vse struje združiti, bodo načelna nasprotstva gotovo pustila prednost skupnim interesom in namenom.

Med nositelji slovanske ideje pa ne zavzema učiteljstvo ravno zadnjega mesta, ker ono že danes izkuša realizirati idejo najtesnejšega stanovskega združenja v svrho tega, da se postavi šolstvo slovanskih narodov na slovanski temelj. V mnogih slučajih pa že išče pota medsebojnega posredovanja kulturnega in gospodarskega napredka slovanskih narodov.

Pozitivno delo za slovan. idejo med učiteljstvom se kaže v propagiranju te ideje v navedenem smislu; v druženju slovanskega učiteljastva, da se bo izkušalo medsebojno spoznavati in opazovati važnost posameznih slovanskih narodov v splošnih ozirih, posebno pa z ozirom na šolstvo; učenje slovanskih jezikov in ustanavljanje jezikovnih krožkov v svrho tega, da ideje in napredek drugih narodov uporabi v prid lastnega naroda in to v prvi vrsti potom tiska. — To bodi dolžnost naše bodoče vzgoje!

Rešitev slovanskega problema vidimo mi pričeto za učiteljstvo v tesni združitvi vsega slovanskega učiteljstva k skupnemu smotrenemu delu, v reševanju in proučevanju skupnih vprašanj, v medsebojnem podpiranju pri reševanju vseh vprašanj v skupni gospodarski stanovski organizaciji in medsebojnem gospodarskem podpiranju pri stanovski gospodarski osamosvojitvi.

JUGOSLOVANSTVO.

Deklaracijsko načelo z dne 30. maja 1917 je dalo konkretnejšo obliko vsem stremljenjem jugoslovanskega zbližanja v svrho socialne, kulturne in gospodarske povzdige in osamosvojitve, ki se je že propagiralo tako v javnosti, in še bolj inde učiteljstvom samim. Pojm osamosvojitve je dobil popolno konkretno obliko v zahtevi »samoodločbe narodov« in istotako pokazal natančno direktivo, kaj zahtevamo in smer naših potov. Ta oblika je edino mogoča in edini temelj in podlaga, ki zasigura neoviran razvoj in napredek troimenskega naroda v socialnem, kulturnem in gospodarskem oziru; edina o-

---

mislil, Lavra? Glej me, sam sem! Tudi ti si sama. Krasna si, Lavra, jako si elegantna, imaš moderu klobuk, fine čreveljčke, svilene nogavice. In jaz? Star sem, grd sem, slabo oblečen, nisem te vreden, ker si preveč mlada, preveč lepa... Kaj zato? Jaz te vidim, ti me vidiš. Ljubila sva se: še se imava rada. Po tolikih letih, Lavra! Ti si moja, jaz sem tvoj!

Tramvaj se je zopet ustavil. Veseli grlici sta izstopili. Vsula se je noter množica ljudi. Oni gospod v kotu se je še vedno držal svoje teme:

»Zdaj smo odvisni od Kranjcev, Štajercev in drugih gospodov, da nam pošljejo zdajpazdaj vrečo krompirja, košaro jajc. Pride pa čas, ko...

Zvonec je zapel. Voz je zdrdral po ulici Tôrrente.

»Kam si namenjena, Lavra? Kako to, da si tu? Kje izstopiš? Ali greš v poset k prijateljici? Imaš li tu prijateljice? Ali greš poučevat klavir, francoščino? Čemu si se med tem časom posvetila? Si li uradnica? Pevka? Kako živiš? Ali zaslužiš dosti? Si li zadovoljna? In z drugimi? Ali ljubiš življenje? Si li zdaj pomirjena? Ali si trpela, da si postala tako resna? Kaj ti je dalo življenje? Trud? Boje? Zmago? Ali mi nočeš ničesar razodeti? Da, ravnaš prav, ne govoriva o ničemer! Komaj izusti človek besedo, že nategnejo uhlje. Oh, ti obrazi! Potem mi poveš vse, ko izstopiš, ko izstopiva. Tudi jaz ti izlijem svojo dušo. Oh, jaz! Tako sem sam! Če bi vedela, kako sem zapuščen! Nikogar ne poznam! Tujec sem med tujci!«

Bil je jako ginjen, misleč, da govori njej o njuni preteklosti, o sladkih urah...

»Ali se spominjaš, Lavra? Šetala sva se po vrtu pokojne tvoje tete. Hodila sva od grede do grede; trgal sem ti rož, ki so ti najbolj ugajale. Potem sem te poljubljal na vrat. Gorje, če sem bil to storil! Nisi hotela. Zakaj nisi hotela? Mogoče, pa ni hotela tvoja teta? Tako si bila dobra! Tvoj glasek mi je bil tako prijeten! Vedno si rekla: da, da — tudi kadar bi se mi bila morala postaviti po robu. Uboga Lavra!«

Zdaj so mu zalile solze oči. Zamižal je in se obrnil v stran. Iskal je napise po stropu. Čital je počasi, počasi, zlogovaje in požiraje sapo: »Pasta dentifricia... insuperabile... rinfresca la bocca...«

Voz je vnovič obstal.

»Volti di Chiozza!« je zaklical izprevodnik.

Izstopila sta gospoda, jako komodno, zmerom govoreč:

»Ljudstvo gladuje. Poglej obraze...«

Tramvaj je zaropotal po široki ulici Stadion. Gašparčič je bil dobil trenutek, da si je skrivoma obrisal oči.

»Kako sva se imela rada! Kakor dva otroka! ljubezen sva merila **na vreče, na kilometre!** Tvoja teta je bila uprav srečna. Pa tudi stricu ni bilo to nevšeč. Ali se še spominjaš? Potem... Kako je bilo? Ne spominjam se, kako je že bilo. Tudi ne vem, če je bila tvoja ali moja krivda. Mogoče sem bil jaz vsemu temu vzrok. In zdaj? Zdaj si tu, tik mene, jaz poleg tebe, in si nimava ničesar reči.

Ti ljudje in biljeter bodo mogoče mislili, da se niti ne poznava, da sva si tuja, nedovzetna eden drugemu:

Ti, krasotica, elegantna, lepo oblečena, in jaz, Lavra, jaz — uboga sirota, uničena eksistenca!...«

Srce mu je umolknilo. Zvonec je pel, voz se je ustavljal. Nikogar ni bilo več notri. Ostala sta sama, sama... Gašparčič se ni mogel ganiti z mesta.

»Glej, Lavra, ostala sva sama, čisto sama! Zdaj lahko zašepečem sladko tvoje ime — — Lavra!.... Lavra, čemu molčiš? Nočeš? Aho, biljeter je tu; ravnaš prav! Sama sva: ti si ondi, jaz sem tu. Da, midva sva, midva, midva — jaz in Lavra — po tolikem času! Ti si tam, jaz sem tu — že deset minut, več kot deset minut in se še nisva ogovorila. Na tvojih ustnih ni smehljaja, ni iskre v tvojih očeh! Nič! Nočeš in nočeš — radi drugih, zaradi teh radovednežev. Ti ne vedo in nikdar ne bodo znali, kaj bi provzročila v najinih dušah topla besedica, izgovorjena komaj slišno, migljaj, žarek tvojih oči v mojih očeh... Oh, Lavra, Lavra, tvoja taktnost me omamlja! Kako si razumna, kako si dobra, angel moj! Menil sem, da sem čisto osamljen v tem velikem mestu, polnem bogatašev in beračev, sitih in lačnih. Smehljal sem se stražnikom, hoteč si tako poiskati sodruga. Ponižal bi se bil do cestnega pometača, čuteč potrebo prijazne besede. Razumeš, Lavra! To sem storil, to bi bil storil! A imel sem tebe! Dihala si zrak tega mesta, zrak te ulice in tega električnega voza kakor jaz. Mogoče sva hkrati stopila v ta voz, in jaz nisem vedel za tebe in ti ne za mene! Lavra! Lavra!«

Ozrla se je skozi okno, motreč hiše; morda je tudi iskala hišno številko. Ogledoval je njene čreveljčke. Bili so nizki čreveljčki, sivi, najmodernejše oblike in so tako pristojali finim nogavicam enake barve. V vsem taka harmonija!

Zavora je drsala po kolesih. Voz se je počasi ustavljal, dokler ni obstal pred Ljudskim vrtom.

Vzravnala se je, se oprijela visečega jermena, odprla vrata in elastično skočila na tlak.

Gašparčič je obstal. Vse se je zgodilo tako urno. Niti ozrla se ni po njem. V trenutku ni vedel kaj početi. Obsedel je in zmedeno zrl za njo, namenjeno s hitrimi koraki k bližnji štirinadstropni hiši.

Hipoma je planil kakor pijan k vratom, jih zaloputnil za seboj in skočil v polnem diru z voza, da bi bil kmalu telebnil v bližnji kandelaber.

Tekel je blazno s klobukom v roki, brez dihanja, poln obupa. Prihrumel je do tlaka, do vežnih vrat, do Lavre.

Stala je na pragu: visoka, stasita, pričakujoč.

»Lavra, Lavra!« je zaklical, razpenjajoč roke.

Ni se zganila. Pogledala je hladno, vprašujoče neznancu v oči. Razočaranje je bilo v njenem pogledu, češ, ona — Lavra?

»Lavra, Lavra!« je ponavljal obupno.

blika, ki zasigura obstoj in neoviran razvoj teh narodov.

V prejšnjih časih so polagali največjo važnost na jezikovno izenačenje: v istini bi enak jezik kot posrednik kulture sčasoma, čeprav ne takoj, dovedel do popolne vzajemnosti interesov. Poizkusi jugoslovanskega kozmopolitizma so se pa ponesrečili, ser so imeli v sebi kal nadvlade in predpravic gotovih delov. Deloma so pa in ostajajo narodna, predvsem jezikovna sorodstva dejstva, na katerih temelji naš skupni interes in so važna točka jugoslovanske edinosti, ki lahko posredovalno pripomorejo k zbližanju skupnih socialnih, kulturnih in gospodarskih interesov.

Zmagalo je načelo, da se idejo postavi višje od jezika; neobhodno potrebo jezikovne enakosti se je opustilo; po načelu enakosti in samoodločbe je združen troimenski narod drug poleg drugega v skupno dosego smotrov, povzdige in osamosvojitve, — narodne, kulturne, socialne in gospodarske — na demokraškem načelu enakih socialnih pravic brez nadvladanja in brez asimilacij; edin vedno v gospodarskem napredku in še edinejši v obrambnem — narodnem delu na zunaj ter kulturni povzdigi.

Če se postavlja danes učiteljstvo na ta temelj in sprejema poročstvo za propagiranje teh idej danes kot lastne ideje, stori s tem samo svojo dolžnost!

Evangelij Jugoslovanstva ima prodreti danes v vrstah vseh treh narodov s tako silo, da bodo umetno gojena in pospeševana stremljenja nasprotnikov z utrditvijo narodnostnih in verskih razlik ter notranjih narodnostnih in verskih sporov na mah izgubila svojo moč in bo ideja Jugoslovanstva onemogočila zopeten njih nastop.

Zato vidimo najuspešnejše sredstvo v dosego tega smotra prvo stanovska združenja v svrho povzdige njih interesne skupine; potem druženja kulturnih skupin po njih načelnih edinostih in tako dalje na enakih principih kakor smo to začrtali pri Slovanstvu sploh.

Zato vidimo nacionalizem učiteljstva udejstven najvišje tedaj, kadar deluje za osamosvojitev vseh treh jugoslovanskih plemen skupno in solidarno.

Pozitivni del jugoslovanskega programa učiteljstva vidimo v združitvi vsega jugoslovanskega učiteljstva brez razlike narodnih plemen in brez razlike verskih naziranj v svrho povzdige, osamosvojitve in razvoja vseh panog jugoslovanskega šolstva in v svrho povzdige in osamosvojitve vsega jugoslovanskega učiteljstva v narodnem, socialno-političkem, gospodarskem, stanovskem in kulturnem oziru; ga socialno in politiško vzgojiti ter dvigniti tako visoko da ne bo zastajalo za učiteljstvom drugih narodov in ne za drugimi stanovi troimenskega naroda.

SAMOIZOBRAZBA.

Prva naloga nam bodi, pridobiti si kolikor mogoče visoke, vsestranske in splošne naobrazbe.*)

* Tov.. J. P. piše v »Uč. Tov.« 19. apr. 1918 v članku »Med dvema dobama« o istem vprašanju sledeče:

»Naš najnujnejši stanovski problem je vprašanje samoizobrazbe, in sicer v onih panogah, ki odločajo v vsakdanjem delu: narodno gospodarstvo in socialna politika. K temu bi šlo še družboslovje in modroslovje. Mogočno sredstvo imamo za prve čase v okrajnih učiteljskih knjižnicah. V te mora čimprej zdrav duh preuredbe. Ne k kvantitativnem, v kvalitativnem smislu. Saj ne bo treba mnogo knjig in revij, a take naj bodo, da obrodijo stoteren sad. Naša društva bodo morala skrbeti, da se ta akcija izvede; nič težkega ni. In v dobre roke naj pride zrnje, da lepo vzkali. Nič nasilja, zmožnost, zanimanje in veselje naj odločajo. Če se to delo razširi še med nadarjene, podjetne mlade ljudi izven stanu, tem bolje!«

Da je prvi in najnujnejši stanovski problem samoizobrazba, to dejstvo je uvidel že tedanji naraščaj. Zato je poudarjal sledeče stališče:

Žalostna je resnica, da učiteljstvo, ki bi radio vodilo in izobraževalo narod, v mnogih slučajih samo ni dovolj, ni v s e s t r a n s k o, vsaj temeljno izobraženo. To dejstvo vodi do misli, da je tu onemu maloupoštevanju učiteljstva onemu moralnemu pritisku od takozvanih »višjih slojev« iskati vzroka; tu je iskati vzroka, da se je najivalo učiteljstvo »nezrelim politikom«.

Ni dovolj pedagoška in stanovska izobrazba; tudi ni dovolj, če mislimo o samoizobrazbi, da je izven šole gojiti in se samoizobraževati samo v vzgoji in pedagogiki, kakor ne to, da zadošča pri nadaljni svoji izobrazbi, da zasledujemo samo pedagoška, šolska in stanovska vprašanja; mujna podlaga naši samoizobrazbi mora biti v prvi vrsti, da se izobrazimo v sociologiji, da zasledujemo tud politiko kot vedo, rekli bi, da se pečamo s socialnopolitiškimi vprašanji v znanstvenem oziru ter jim priklopimo znanje filozofije in narodno-gospodarskih vprašanj. Iz teh naj se razbere stremljenje vzgojnih in pedagoških naših smotrov in le na teh naj temelji, če hočejo biti smotreni; ce se rešuje pedagoška vprašanja brez teh vprašanj, tedaj služi pedagogika sama sebi in ne družbi, ki ji je namenjena in zaradi katere se jo goji.

Vzrok, da šola ne da učitelju znanja v teh vprašanjih je v zlu, da se zahteva prenizka predizobrazba za sprejem v učiteljišče ter se tam izgubija čas z drugimi osnovnimi predmeti, namesto da bi se na teh že zidalo in priklopilo takoj v začetku še navedene predmete in gojilo pedagogiko kot predmet, podrejen omenjenim vprašanjem.

In v svesti si tega, da je potreba v tem oziru krepkejših in inteligentnejših učiteljev, spoznati mora učiteljsko dijaštvo že, da se mu je v prvi vrsti samemu reformirati. Potreba je umakniti misel lahkomiselnosti resnemu in vztrajnemu delu; v resne, vztrajne in značajne učitelje se je vzgojiti in styoriti si trden temelj, ki ga ne bo mogla omajati nobena sila.

Daleko premalo je, če se peča samo s šolskimi predmeti in vprašanji. Naloga, ki jo ima vršiti učit. že sama določa v katerih stvareh je učitelju potreba največ izobrazbe. Kakor je obširen delokrog učitelju, tako obširna mora biti tudi njegova izobrazba. Predvsem naj da splošne izobrazbe, ki naj da podlago, da je učitelj poučen o svojem stališču kot človek in o splošnih dogodkih v kulturnem svetu.

To je stališče, s katerim je že dan namen vsemu stremljenju: Umsko in nravno izpopolnjevanje je smer, po kateri se misli uspešno doseči vse stanovske smotre, in samoizobrazba je najuspešnejše sredstvo v dosego teh smotrov.

Kolikor bolj bo učiteljstvo izobraženo, toliko prej si pribori tudi boljše socialno stališče in stopnjo, ki mu gre na podlagi načela socialne pravičnosti in eksistenčnega prava, odgovarjajočega važnosti socialnega dela in socialni stopnji njegovi; v tem smislu bo izvojevan tudi oni že večni boj za zasiguranje zadostnega gmotnega stanja. V znanju in izobraženosti leži moč, ki se ji bodo morali ukloniti vsi tisti, ki nastopajo proti učiteljstvu kot njega nasprotniki in obrekovalci tega stanu.

Toda, kakor smo prej zagovarjali, da si mora učitelj najprej pridobiti splošne izobrazbe v navedenih temeljnih vprašanjih, da bo verziran o vseh, tako zagovarjamo za pozneje stališče, da se potem specializira učiteljstvo tudi na posamezne **nepedagoške stroke,** da bomo imeli na posameznih strokah in pri vprašanjih vede tudi v lastnih vrstah strokovnjake. Delitev dela je potrebna, da je vse delo uspešnejše in popolnejše, zato je potreba tudi delitve izobrazbe, da se lahko delo vrši; in zato se mora vsak učitelj odločiti, ko je v temeljnih pojmih verziran v omenjenih vprašanjih vede in je dosegel gotovo točko splošne izobrazbe, da se odloči po tem za kako posamezno znanstveno polje in stroko, v kateri se nadalje izobražuje in izpopolnjuje ter jo zasleduje in v katere smislu deluje v stanovsko korist in povzdigo bodisi v stanovskem tisku ali v organizaciji. Današnja generacija učiteljstva je bila bolj univerzalno izobražena, zato ni mogla nastopati v posameznih slučajih in v splošnem z isto sigurnostjo in temeljitostjo, kakor to že zahteva sedanji čas in položaj od učiteljstva.

Problem samoizobrazbe ostane v programu učiteljstva vekomaj! Neobhodno se je potreba nadalje izobraževati in iskati kredstva v dosego tega smotra. Stojimo na stališču, da je pritegovati k našemu delu tudi lajike — neučitelje, ki so verzirani in strokovnjaki v posameznih znanstvenih — nepedagoških strokah in vprašanjih, da nam v teh pripomorejo k našim smotrom; naš tisk naj se preosnuje v revije, ki bodo v obili meri poleg stanovskih in pedagoških vprašanj zasledovale in razmotrivale tudi nepedagoška in nestanovska, poljudno strogo znanstvena vprašanja gori navedenih strok;*) strokovne organizacije naj popolnoma opuste razmotrivanje pedagoških vprašanj, ker stojimo na stališču, da je nadaljna pedagoška izobrazba stvar vsakega posameznika, sredstva so mu stanovski pedagoški tisk, Slovenska Šolska Matica, šolske in okrajne konference in knjižnice, pač pa naj se organizacijski sestanki uporabijo izključno v razmotrivanje stanovskih in znanstvenih vprašanj v zgoraj navedenem smislu in naj poglabljajo in razširjajo učiteljevo splošno, znanstveno-nepedagoško in nešolsko izobrazbo; prirejajo naj se počitniški tečaji, v katerih se bo predavalo o splošnih nepedagoških in nešolskih znanstvenih vprašanjih navedenih strok ter podajalo splošno izobrazbo; okrajne učit. knjižnice naj se izpopolnijo z nepedagoškimi in nešolskimi najvaznejšimi znanstvenimi deli omenjenih strok po skupnem zasnovanem načrtu; ko se na podlagi teh sredstev doseže primerno zanimanje, je prirejati tečaje globlje v kakem vprašanju ali stroki, obsežneje obdelano, specializirano. (Dalje prih.)

* »Učiteljski Tovariš« kot dnevnik.

Uredn.

Zimski viharji

so se umaknili

majniku!

V zapuščenih strelskih jarkih in na bojnih poljanah vzhoda klijejo trave, cvetlice in bogato snopje.

Pot do velike žetve končne zmage in splošnega miru kaže

8. vojno posojilo.

Učitelj — setveni komisar.

Zopet so naprtili izstradanemu učiteljstvu težak posel. Kedar ne morejo razne oblasti dobiti za truda polno delo pa majhno nagrado nižjih uradnikov in drugih ljudi, pa zapro šolo, vprežejo učitelja in ga poženo čez hrib in dol, od sela do sela, da napiše, koliko bo kmet pridelal žita, krompirja, fižola in boba. Ako bi bilo za to delo določeno primerno plačilo, bi učitelj ne prišel na vrsto!

Te dni ga je torej vzela v najem deželna statistična komisija. Opozoriti moramo tovariše, deželno vlado, posebno pa deželni šolski svet na tako zapostavljanje učiteljstva in bagateliziranje šole! Že nekateri dekreti o imenovanju za setvene komisarje so brez naslova spisani na osminki papirja. Zanikarnim organom nemškutarskih okrajnih glavarstev se ni videlo vredno, da bi napisali dekret v dostojni obliki. Mnenja smo, da se je zgodilo to namenoma: saj bodo komisarji večinoma sami učitelji, in za te je vse dobro. Večina učiteljstva je šla na limanice tej naduti gospodi in se poprijela dela. Pa varali so jih tudi glede nagrade! Vsak komisar dobi od pole po 1 K. Neki tovariš je delal na dan neprenehoma 13 ur, izpolnil 13 pol in zaslužil 13 K. Za kaj naj porabi ta denar? Ali naj ima te vinarje za stanovanje, za hrano ali za svoj trud? Dodajati mora iz svojega žepa, če ni prazen, ker porabi gotovo na dan po 15 do 20 K. Za državo, ki trosi denar za vse potrebne in nepotrebne stvari, plačuj, ubogi učitelj, še primanjkljaj, ki ga imaš, ko opravljaš zanjo neprijeten posel. Pa pride še lepše! Poleg učitelja komisarja, ki dela in se trudi ves dan, sedi, dremlje in zeva od dolgega časa zapriseženi zastopnik občine, ki dobi na dan za svoje brezdelje po 10 K. Ni čuda, da je nekaj učiteljev poslane dekrete vrglo v koš in se zahvalilo za tak posel. Nek tovariš je osebno vrnil okrajnemu glavarstvu pole. Poslujoči uradnik ga je prosil, da naj ne pove tega drugim, da tudi ne vrnejo pol. Na nekem okrajnem glavarstvu je pa pretil dotični uradnik z disciplinarnim postopanjem napram onim, ki bi se branili prevzeti to delo. Kaj smo res že tako daleč? Ali ni prva in edina učiteljeva naloga vzgoja in pouk izročene mu mladine? Ali se res sme že vsak najslabši uradnik obregniti ob ljudskega učitelja? Učiteljstvo rado dela za občno korist, rado da cesarju, kar je cesarjevega, toda vlada naj tudi stori to, kar je njena dolžnost.

Neodpustljivo je omalovaževanje učiteljskega poklica in šolskega pouka, ki se kaže v tem, da pokličejo učitelja iz razreda zadnji mesec šolskega leta neposredno pred vzprejemnim izpitom za srednje šole. Učitelj — setveni komisar — naj zapusti svoje učence v najvažnejšem času šolskega leta v veliko škodo otrokom in staršem. Kaj poreče k temu najvišja šolska oblast v deželi, ki ji mora biti prva in poglavitna skrb napredek šolstva? Kdo ima ukazovati šolstvu, okrajno glavarstvo ali deželni šolski svet? Govore naj tudi starši in zahtevajo z vso resnostjo in strogostjo, naj se njih otrokom ne krati po nepotrebnem pouka ob koncu šolsk. leta!

Videant consules!

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

Učiteljstvo v vojni službi.

Še zvene marsikomu izmed nas lepi in ubrani akordi z našega prelepega jubilejnega koncerta. Ali smo bili tedaj po besedilu nekaterih teh pesmi res nekaki preroki-? . . . Čujmo še enkrat odlomke teh prerokovalk-

Naš starosta Janko Žirovnik poje z narodom:

»Ko se drevje ozelenjuje,
mladim fantom napov'duje,
da je prišel tisti čas,
ko jih kliče vojskni glas.«

Z žalostnim narodnim tonom zatrjuje skladatelj Oskar Dev:

»Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet' ne bo,
k' te bodo djali v to hladno zemljo.«

In naš plodoviti skladatelj tovariš Emil Adamič ki je sedaj že tri leta v ruskem ujetništvu, je stopil takrat z Dragotinom Kettejem tudi med proroke v moderni skladbi »Moravska narodna«:

»Huda, huda vojska bo.
Kdo bo, kdo bo šel na njo?
Ktera ima ljubega, ljubega, prijaznega,
bode reva jokala . . .«

In zopet:

»Ko iz vojske prišel bom,
ženko vzamem te na dom,
ako da nebeški Bog!«

Vsi pa zlasti sedaj nestrpno povprašujemo v mogočnem unisonu te pesmi vedno in vedno glasneje:

»Ah, moj Bog, nebeški Bog!
Kdaj bo konec teh nadlog?« . . .

Ko je bila zaukazana mobilizacija, je šlo takoj mnogo naših vrlih tovarišev v vojno službo. Zapustili so kar črez noč svoj ljubljeni dom, starše, ženo in otroke. Kmalu za temi so odšli novi tovariši že pri prvih, mnogi zopet pri naslednjih vojaških prebiranjih k vojnim zastavam. Mnog izmed teh je dal za svojo ljubljeno domovino cvet svojega življenja — svojo srčno kri. Drugi zopet se bore še danes na raznih bojnih poljanah navdušeno in nevstrašeno. Noben stan ni dal odstotno toliko mož pod orožje kakor naš učiteljski stan! V teh učiteljskih bojnih vrstah si videl marsikaj nepojmljivega. Tu mlad neizkušen tovariš v cvetju življenja v svetli častniški uniformi, tam zopet star in častitljiv učitelj pod pezo let v navadni prostaški obleki. Da naj so te uniforme že kakršnekoli, eno je gotovo: priljubljeni so pri svojih stotnijah prav vsi po vrsti, zakaj učitelji poznajo najbolj narodovo dušo. Splošno se hvali tako učitelj - častnik kot hraber in navdušujoč bojevnik, kakor tudi učitelj - računski podčastnik kot zanesljiv, spreten in vesten vodnik računov.

Vsem našim umrlim tovarišem, ki so padli za dom in za cesarja veljaj po Simonu Gregorčiču naš žalni poslednji pozdrav:

»O naj jim pokoj bo, naj jih ljubeče
obseva žar neskončne božje sreče!« . . .

Delo učiteljstva v zaledju.

Četudi je morala Zaveza mnogokrat prekiniti smotreno delovanje v izvrševanju svoje prave naloge — svojega programa, pa ji je odkazal patriotiški čut slovenskega učiteljstva drugo delovanje, sprva le v pomožnih komisijah in pri delu za »Rdeči križ«. Zaveza je stopila v službo domovine! Dne 14 .avgusta l. 1914 je razposlala vsem svojim društvom spomenico, v kateri jih poziv-lje, naj pritegnejo vse svoje članstvo dobrim delom usmiljenja in nagli pomoči. Slovensko učiteljstvo se je na ta apel takoj podalo na domoljubno delo. V Ljubljani se je osnoval permanentni učiteljski pomožni odbor, ki se je dal »Rdečemu križu« popolnoma na razpolago. Temu na korist

Skoro je zaigralo malo ironije v njenih svetlih očeh.

»Oprostite, jaz nisem Lavra . . .«

Streslo ga je po vsem životu. Zakril si je oči z obema rokama, kakor da bi bil vse to doživel v sanjah.

»Vi niste Lavra? Vi niste — Lavra?«

Popadel ga je čuden strah, kakor da bi ga objela blaznost, dohitela smrt. Zvrtelo se mu je v glavi. Tista mlada ženska v azurni obleki, ki je stala še pred nekaj trenutki pred njegovimi očmi, sladka, očarujoča, polna miline, naj bi bila ta — mrzla, brez duše, brez usmiljenja? Ne in ne!

»To je Lavra? Roga se mojim čuvstvom! Izziva me in tira v blaznost! Kaj? Kdo? Te oči! Steklene, ki mi trgajo dušo! Ne, ne! Nikdar!« —

»Vi niste Lavra? — Vi niste Lavra?« je ječal. »Govorite, prosim!«

Končno se je zganila in rekla:

»Oprostite . . . Oprostite, jaz nisem Lavra . . , Motite se . . .!«

Okrenila se je in stopila v vežo. Kakor pribit je obstal Gašparčič in gledal, strmel — s klobukom v roki. Noge so se mu zapletale, ko je odhajal pobit, uničen . . . Lavrin glas mu je zvenel v duši:

»Oprostite, jaz nisem Lavra . . . Nisem Lavra . . . Nisem Lavra . . .!«

On pa je čutil, da je bila, da je bila, da ni več in da nikoli več ne bo njegova . . .